

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.2.34>

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВАХ ЩОДО ТИМЧАСОВОГО ОБМЕЖЕННЯ У ПРАВІ КЕРУВАННЯ ТРАНСПОРТНИМ ЗАСОБОМ ПІД ЧАС МОБІЛІЗАЦІЇ

Когут О.В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри права

Хмельницького національного університету

ORCID: 0000-0001-9164-5477

Когут О.В. Особливості провадження в адміністративних справах щодо тимчасового обмеження у праві керування транспортним засобом під час мобілізації.

В умовах триваючої повномасштабної агресії росії проти України наша держава повинна вживати всіх необхідних заходів для забезпечення оборони та відсічі агресору, включаючи і вдосконалення мобілізаційного законодавства. У статті здійснено аналіз таких змін в контексті встановлення можливості територіального центру комплектування та соціальної підтримки звертатись до місцевих адміністративних судів з позовними заявами щодо тимчасового обмеження громадян України у праві керування транспортним засобом під час мобілізації (ст. 283-2 Кодексу адміністративного судочинства України). Аналіз законодавчих положень дозволив виділити особливості такого провадження: закріплення особливої підстави звернення; встановлення скорочених строків звернення до суду; звуженість вимог щодо змісту позову у порівнянні з загальними вимогами; закріплення підстави для відмови у відкритті провадження; встановлення спеціальних процесуальних строків; фіксація переважно письмової форми провадження; закріплення конкретних підстав для відмови у задоволенні заявлених позивачем вимог та для закриття провадження у справі; встановлення строку тимчасового обмеження; закріплення негайного виконання рішення суду та можливості апеляційного і касаційного оскарження, а також визначення особливостей початку та закінчення виконавчого провадження. Але так як несплата судового збору часто слугує підставою для повернення позову, доцільно передбачити в Законі України «Про судовий збір» звільнення територіального центру комплектування та соціальної підтримки від сплати судового збору. Також вважаємо, що встановлення вичерпного переліку підстав для відмови у задоволенні позову позбавляє відповідача права заперечувати проти позову з інших підстав. Щодо закріплення обов'язковості негайного виконання рішення суду, доцільно або передбачити відповідне положення у ч. 1 ст. 371 Кодексу адміністративного судочинства України, або, враховуючи конституційні положення щодо обов'язковості апеляційного перегляду справи, вилучити обов'язковість негайного виконання зі ст. 282-3.

Ключові слова: адміністративна справа, територіальний центр комплектування та соціальної підтримки, тимчасове обмеження.

Kohut O.V. Peculiarities of proceedings in administrative cases regarding temporary restriction of the right to drive a vehicle during mobilization.

In the context of Russia's ongoing full-scale aggression against Ukraine, our state must take all necessary measures to ensure defense and repel the aggressor, including improving mobilization legislation. The article analyzes such changes in the context of establishing the possibility of the territorial recruitment and social support center to apply to local administrative courts with claims regarding the temporary restriction of citizens of Ukraine in the right to drive a vehicle during mobilization (Article 283-2 of the Code of Administrative Procedure of Ukraine). Analysis of legislative provisions allowed us to highlight the features of such proceedings: fixing a special basis for the appeal; establishing shortened deadlines for applying to the court; narrowing of the requirements for the content of the claim compared to general requirements; fixing the basis for refusing to open proceedings; establishing special procedural deadlines; fixing the predominantly written form of the proceedings; fixing specific grounds for refusing to satisfy the claims stated by the plaintiff and for closing the proceedings in the case; establishing the term of the temporary restriction; securing the immediate execution of the court decision and the possibility of an appeal and cassation appeal, as well as determining the specifics of the beginning and end of enforcement proceedings. But since non-payment of the court fee often serves as a basis for returning the claim, it is advisable to provide in the Law of Ukraine «On Court Fees» for

the exemption of the territorial recruitment and social support center from paying the court fee. We also believe that establishing an exhaustive list of grounds for refusing to satisfy a claim deprives the defendant of the right to object to the claim on other grounds. Regarding the mandatory immediate execution of a court decision, it is advisable to either provide for a corresponding provision in Part 1 of Article 371 of the Code of Administrative Procedure of Ukraine, or, taking into account the constitutional provisions on the mandatory appellate review of the case, remove the mandatory immediate execution from Articles 282-3.

Key words: administrative case, territorial recruitment and social support center, temporary restriction.

Постановка проблеми. У першій редакції Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) глава 6 розділу III була присвячена особливостям провадження в окремих категоріях адміністративних справ. Таких справ було лише 13 (статті 171–183). Але з часом законотворча практика пішла по шляху подальшої диференціації процесуальних форм адміністративного судочинства. Як слушно зауважила ще у 2016 році у своїй дисертації Черникова А.О.: «Публічно-правові відносини є досить розгалуженими, різновекторними, тому спори, що при цьому виникають, також мають різний характер, який не дозволяє вписати їх вирішення в єдину процесуальну форму, один процесуальний порядок, під єдині процесуальні умови. Тобто вирішення завдань адміністративного судочинства у таких справах можливе лише при спеціальних процесуальних строках, процедурі і суб'єктах звернення до суду та відкритті адміністративного провадження, порядку та умовах розгляду і вирішення спорів, оскарження в них судових рішень, їх виконання тощо» [1, с. 105]. Нова редакція КАС України від 3 жовтня 2017 року структурувала главу 11 Розділу II Особливості позовного провадження в окремих категоріях адміністративних справ, шляхом виділення двох параграфів, присвячених *розгляду окремих категорій складних справ та розгляду окремих категорій термінових адміністративних справ*. На увагу заслуговують саме термінові справи, адже, як доречно зазначає О.М. Соловйова, «введення категорії «термінова справа» є новаторським кроком як у теорії, так і в практиці адміністративного судочинства» [2]. Але, на жаль, зміст цієї категорії не розкривається, а сам термін вживається в КАС України лише двічі – у назві §2 глави 11 Розділу II та у Перехідних положеннях (Розділ VII п. 15.6 щодо порядку надсилання до суду апеляційної інстанції матеріалів окремих категорій таких справ). Спочатку §2 містив 19 статей (5 з яких розкривали загальні особливості розгляду термінових справ, а 14 було присвячено конкретним справам цієї категорії). З часом він «поповнився» новими статтями, і сьогодні це вже 22 види термінових справ, особливості розгляду яких потребують більш детального аналізу.

Стан опрацювання проблематики. Висвітленню проблемних питань, пов'язаних із диференціацією процесуальної форми адміністративного судочинства, присвячені роботи А.О. Черникової [1; 3]. К.С. Пашенко досліджує законотворчі і науково-теоретичні підходи до термінових адміністративних справ у взаємозв'язку із можливими процесуальними зловживаннями в цій категорії [4]. О.М. Соловйова аналізує сутнісну характеристику термінових справ, їх класифікацію та особливості розгляду [2].

Метою дослідження є аналіз особливостей розгляду окремої категорії термінових справ, яка з'явилась у зв'язку зі змінами мобілізаційного законодавства, а саме – справ за позовними заявами територіального центру комплектування та соціальної підтримки з приводу тимчасового обмеження громадян України у праві керування транспортним засобом під час мобілізації.

Виклад основного матеріалу. Триваюча військова агресія російської федерації проти України, нарощування зусиль агресора щодо подальшого захоплення території нашої держави, потребують удосконалення механізмів проведення заходів мобілізації. Одним із законодавчих кроків на цьому шляху стало прийняття 11 квітня 2024 року Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку» [5], яким було внесено низку змін до КАС України [6]. Зокрема, було викладено в новій редакції п. 7 ч. 1 ст. 4 в частині віднесення до суб'єктів владних повноважень органу військового управління, якими є і територіальні центри комплектування та соціальної підтримки [7, п. 1] та розширено предметну юрисдикцію місцевих адміністративних судів (п. 6 ч.2 ст. 20 КАС України), шляхом закріплення за ними розгляду нової категорії термінових справ за ст. 283-2 за позовними заявами територіального центру комплектування та соціальної підтримки (далі – ТЦК та СП) з приводу тимчасового обмеження громадян України у праві керування транспортним засобом під час мобілізації. Стаття 283-2 встановлює спеціальні особливості розгляду досліджуваної категорії справ. Але перед їх аналізом слід зауважити, що це є *загальні особливості* розгляду майже всіх термінових справ (ст.ст. 268–271 КАС України), а саме: 1) порядок повідомлення учасників справи про дату, час та місце розгляду справи (негайно шляхом направлення тексту повістки до

електронного кабінету, а за його відсутності – кур'єром або за відомими суду номером телефону, факсу, електронною поштою чи іншим технічним засобом зв'язку); 2) звуження переліку заяв по суті справи (лише позовна заява та відзив); 3) порядок обчислення процесуальних строків (не поширюються правила частин 2–10 ст. 120); 4) особливості проголошення та вручення судових рішень (суд проголошує повне судове рішення; 5) порядок апеляційного та касаційного оскарження судових рішень (справа не може бути повернена на новий розгляд за наслідками апеляційного перегляду; є можливість касаційного оскарження).

Розглянемо *спеціальні особливості*, встановлені ст. 283-2:

1) підстава звернення ТЦК та СП до суду – невиконання громадянином України у строки, встановлені Законом України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» їх вимоги про виконання обов'язку (обов'язків) військовозобов'язаним, резервістом;

2) скорочений строк звернення до суду – протягом 30 днів з дня виникнення підстав, (що втричі менше строку, встановленого для суб'єкта владних повноважень ч. 2 ст. 122 і це є виправданим, зважаючи на характер спору);

3) звуженість вимог щодо змісту позову, які закріплено в ст. 283-2, у порівнянні з загальними вимогами (статті 160-161). Зокрема, *не передбачено*: зазначення ідентифікаційного коду позивача; визначення доказів, які не можуть бути подані разом із позовною заявою (за наявності); зазначення щодо наявності у позивача або іншої особи оригіналів письмових або електронних доказів, копії яких додано до заяви; додання документу про сплату судового збору. Щодо сплати судового збору, то слід зазначити, що ТЦК та СП не передбачені в Законі України «Про судовий збір», як такі що мають пільги [8], хоча п.п. 24–27 ч. 1 ст. 5 надають такі пільги певним суб'єктам владних повноважень. Серед них, наприклад, є центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері стягнення в дохід держави активів осіб, щодо яких застосовано санкції (а це ст. 283-1 КАС України). Вважаємо, що доцільним є звільнення ТЦК та СП від сплати судового збору. Як свідчить судова практика, при прийнятті до розгляду суд керується вимогами і загальних [9] і спеціальних статей [10], а несплата судового збору може бути підставою для повернення позову;

4) підстава для відмови у відкритті провадження – якщо заявлено вимогу, не передбачену ч. 1 ст. 283-2 (тобто, іншу вимогу, ніж вимога щодо тимчасового обмеження особи у праві керування транспортними засобами). Таке формулювання мало б сенс, якби у ст. 283-2 було декілька вимог (як це і було у законопроекті [11], що передбачав ще й тимчасове обмеження у виїзді за кордон, накладення арешту на кошти та інші цінності), а так можна було б зазначити «якщо заявлено вимогу не пов'язану з тимчасовим обмеженням особи у праві керування транспортними засобами».

5) спеціальні строки щодо: оскарження ухвали про відмову у відкритті провадження (10 днів з дня її постановлення); вирішення питання про відкриття провадження (протягом п'яти днів з дня надходження позовної заяви); розгляду позову (30 днів з дня відкриття провадження у справі); апеляційного оскарження судового рішення (15 днів з дня його проголошення); апеляційного розгляду (15 днів з дня відкриття апеляційного провадження);

6) форма провадження – письмове провадження, а за ініціативою суду чи клопотанням сторони – з проведенням судового засідання;

7) підстави для відмови у задоволенні заявлених позивачем вимог. По-перше, це недоведення позивачем існування обставин та вжиття заходів, передбачених Законом України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», а саме: 1) невиконання особою під час мобілізації обов'язків, передбачених мобілізаційним законом, та вчинення нею адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 210-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення; 2) неможливість здійснити адміністративне затримання та доставити таку особу до ТЦК та СП органами поліції; 3) вручення такій особі вимоги ТЦК та СП про виконання обов'язку; 4) невиконання нею зазначеного у вимозі обов'язку. По-друге, 1) встановлення такого обмеження позбавляє особу основного законного джерела засобів для існування (очевидно це може стосуватись водіїв, які працюють в службах таксі, кур'єрів, які працюють в доставці тощо; 2) особа використовує транспортний засіб у зв'язку з інвалідністю чи перебуванням на її утриманні особи з інвалідністю I, II групи, встановленої в установленому порядку, або дитини з інвалідністю. Зазначимо, що якщо доведення першої групи обставин покладається на позивача, то щодо другої групи – це вже дії відповідача, який може надати відповідні докази, або дії суду. Так, наприклад, з метою з'ясування таких обставин, ухвалою Новоград-Волинського міськрайонного суду Житомирської області зобов'язано Звягельську ДПІ Головного управління ДПС у Житомирській області надати суду інформацію щодо доходів ОСОБА_1 за останній звітний рік та Управління соціального захисту населення Звягельської міської ради надати суду інформацію чи встановлювалася ОСОБА_1 інвалідність (якщо так, то вказати інформацію щодо втрати здоров'я у зв'язку із захворюванням, травмою (її наслідками) або вродже-

ними вадами особи); а також інформацію чи перебувають на її утриманні особи з інвалідністю I, II групи, встановленої в установленому порядку, або діти з інвалідністю [12]. Отже, ст. 283-2 містить вичерпний перелік підстав для відмови у задоволенні позову, що, на нашу думку, позбавляє відповідача права заперечувати проти позову з інших підстав – наприклад, у зв'язку з порушенням його прав;

8) підстава для закриття провадження у справі – виконання вимоги ТЦК та СП про виконання обов'язку або у разі її відкликання відповідно до Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»;

9) встановлення строку тимчасового обмеження – до виконання або відкликання вимоги ТЦК та СП. Так, відповідно до ч.ч. 7-8 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» [13] керівник ТЦК та СП який видав вимогу, не пізніше наступного робочого дня з дня виконання/призову громадянина на військову службу видає громадянину та/або його представнику або направляє органу державної виконавчої служби документ, який підтверджує виконання вимоги;

10) негайне виконання рішення суду. Це встановлює ч. 12 ст. 283-2, а ч. 14 зазначає, що подання апеляційної скарги на рішення суду у справах, визначених цією статтею, не перешкоджає його виконанню. Але, по-перше, положення ч. 12 ст. 283-2 не корелюється з ч. 1 ст. 371, яка містить перелік судових рішень, які виконуються негайно. По-друге, згідно з п. 8 ч. 2 ст. 129 Конституції України однією з основних засад судочинства є забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення [14]. Таким чином, на конституційному рівні встановлено обов'язковість апеляційного перегляду справи, а випадки необхідності у касаційному оскарженні судового рішення визначаються законом (абз. 3 п. 2 мотивувальної частини) [15]. Негайне виконання фактично нівелює сутність апеляційного оскарження;

11) можливість касаційного оскарження рішення суду апеляційної інстанції (ч.16 ст. 282-3).

Існують також **особливості початку та закінчення виконавчого провадження**. Так, відповідно до ч. 13 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження» [16], постанова про відкриття виконавчого провадження з примусового виконання рішення суду про тимчасове обмеження громадянина України у праві керування транспортним засобом під час мобілізації не пізніше наступного робочого дня з дня її винесення надсилається органам Національної поліції України для застосування до особи тимчасового обмеження у праві керування транспортним засобом під час мобілізації. А відповідно до п. 21 ч. 1 ст. 39 закінченням виконавчого провадження є виконання або відкликання вимоги ТЦК та СП, скасування рішення суду про тимчасове обмеження громадянина України у праві керування транспортним засобом під час мобілізації, якщо виконавче провадження розпочато за таким рішенням.

Такими є особливості досліджуваного провадження. Щодо судової практики, то перше рішення, яким було задоволено позов ТЦК та СП було прийнято 22 січня 2025 року Кузнецовським міським судом Рівненської області [17]. Результати пошуку в Єдиному реєстрі судових рішень дали 15 рішень в досліджуваних справах, які були прийняті з 10.03.25 [18] по 02.05.25 [19] Новоград-Волинським (Звягельським) міськрайонним судом Житомирської області. А пошук за допомогою «Опендатаботу» на 18.06.25 показав лише 9 рішень (8 з яких прийнято Новоград-Волинським і 1 – Кузнецовським судом) та 123 ухвали, більшість з яких – про повернення позовних заяв через неусунення недоліків (як правило – несплата судового збору).

Висновки. В умовах триваючої повномасштабної агресії росії проти України наша держава повинна вживати всіх необхідних заходів для забезпечення оборони України та відсічі агресору. Тому зміни до мобілізаційного законодавства в частині встановлення можливості ТЦК та СП звертатись до місцевих адміністративних судів з позовними заявами щодо тимчасового обмеження громадян України у праві керування транспортним засобом під час мобілізації (ст. 283-2) вважаємо досить слушними. Аналіз законодавчих положень дозволив виділити особливості такого провадження: закріплення особливої підстави звернення; встановлення скорочених строків звернення до суду; звуженість вимог щодо змісту позову у порівнянні з загальними вимогами; закріплення підстави для відмови у відкритті провадження; встановлення спеціальних процесуальних строків; фіксація переважно письмової форми провадження; закріплення конкретних підстав для відмови у задоволенні заявлених позивачем вимог та для закриття провадження у справі; встановлення строку тимчасового обмеження; закріплення негайного виконання рішення суду та можливості апеляційного і касаційного оскарження, а також визначення особливостей початку та закінчення виконавчого провадження. Але так як несплата судового збору часто слугує підставою для повернення позову, доцільно передбачити в Законі України «Про судовий збір» звільнення територіального центру комплектування та соціальної підтримки від сплати судового збору. Також вважаємо, що

встановлення вичерпного переліку підстав для відмови у задоволенні позову позбавляє відповідача права заперечувати проти позову з інших підстав. Щодо закріплення обов'язковості негайного виконання рішення суду, доцільно або передбачити відповідне положення у ч. 1 ст. 371 Кодексу адміністративного судочинства України, або, враховуючи конституційні положення щодо обов'язковості апеляційного перегляду справи, вилучити обов'язковість негайного виконання зі ст. 282-3.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Черникова А.О. Диференціація процесуальної форми адміністративного судочинства України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2016. 220 с.
2. Соловійова О.М. Термінові справи в адміністративному судочинстві: сутнісна характеристика та особливості розгляду. *Академічні візії*. Випуск 29/2024. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1184>.
3. Черникова А.О. Диференціація процесуальної форми адміністративного судочинства України: від історії до сучасного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 306–309. URL: http://lsej.org.ua/6_2019/75.pdf.
4. Пашенко К.С. Термінові справи в адміністративному судочинстві України у контексті процесуальних зловживань. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 5. С. 190–193. URL: http://lsej.org.ua/5_2019/47.pdf.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку: Закон України від 11 квітня 2024 року № 3633-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3633-20#n21>.
6. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.
7. Про затвердження Положення про територіальні центри комплектування та соціальної підтримки: постанова КМУ від 23 лютого 2022 р. № 154 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/154-2022-%D0%BF#Text>.
8. Про судовий збір: Закон України від 8 липня 2011 року № 3674-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text>.
9. Ухвала Новоград-Волинського міськрайонного суду Житомирської області у справі № 285/1774/25 від 02 квітня 2025 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126280934>.
10. Ухвала Кузнецовського міського суду Рівненської області від 11 грудня 2024 року. URL: <https://court.opendatabot.ua/cause/565%2F2692%2F24>.
11. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку. № 10449 від 30.01.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43604>.
12. Ухвала Новоград-Волинського міськрайонного суду у справі № 285/974/25 від 18 березня 2025. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125940271>.
13. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21 жовтня 1993 року № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>.
14. Конституція України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
15. Ухвала Третьої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Платова Сергія Михайловича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення ч. 10 ст. 294 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 22 травня 2018 року № 172-3(II)/2018). URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/172-32_2018.pdf.
16. Про виконавче провадження: Закон України від 2 червня 2016 року № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>.
17. Рішення Кузнецовського міського суду Рівненської області у справі № 565/2692/24 від 22.01.2025. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124683510>.
18. Рішення Новоград-Волинського міськрайонного суду Житомирської області у справі № 285/724/25 від 10 березня 2025 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125738293>.
19. Рішення Новоград-Волинського міськрайонного суду Житомирської області у справі № 285/1774/25 від 02 травня 2025 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127105543>.